

זיגזג בין גשם ושמש, רוסיה ואירופה,
זיכרון ושאיפות, עיד וחוף

האביב של ריגה

ריגה התעוררה משנת החורף ביותר ממוכן אחד. עיר הבירה של לטביה סובבת במעגלים גיאוגרפיים וכרונולוגיים שכל אחד מהם כאילו שורטט במחוגה. דור צעיר ומשוחזר מצעיד אותה קדימה בלי להביט מעבר לכתף אל עברה המורכב. ביקור בתחילת האביב מגלה כי העיר, שהייתה בירת התרבות התורנית של אירנפה בשנה שעברה, נעשית זוהרת ככל שהשנים חולפות והימים מתארכים.

מעגל ראשון:

עיר עתיקה ללא חומה

אך למרות כל אלה המטילים את כובד משקלם, עיני כל העוברים ושבים בכיכר נישאות מעלה, אל דמותו הקטנה של חתול שחור בעל סיפור ארוך מימי הביניים (שלא נספר אותו כאן), הניצב בראש מבנה גילדת הרווקים (House of Blackheads) ואשר באופן משעשע הפך סמלה של העיר העתיקה.

מעגל שני:

בירת הארנובו והעיר החדשה

בהיעדר חומה המעבר מהעיר העתיקה לחדשה הוא חלק, ובלי לשים לב מתקדמים בתוך כמה רחובות מימי הביניים לתקופת הזוהר של ריגה, שבה היא הפכה להיות בירת הארנובו של אירופה. מדוע הארנובו המקור שט פרץ דווקא כאן, בעיר הגרמנית הצפונית והפרקטית הזאת? התשובה לא ברורה לגמרי. תושביה האמידים של ריגה אימצו אותו ללבם ונתנו לו ביטוי מקומי ייחודי שמתבטא בתת-סגנונות שלא מוכרים במקומות אחרים בעולם. רחוב אליזבטס (Elizabetes iela) הוא רחוב הראשי של "המרכז השקט", כפי שמכונה הרובע שנבנה בסוף המאה ה-19 ותחילת המאה ה-20, כאשר כלכלתה של ריגה שגשגה וקולות מלחמה עדיין לא נשמעו. עד תחילת המאה ה-20 היו קרוב למחצית ממבני העיר בסגנון ארנובו, וגם כיום ניצבים בה יותר מ-800 בניינים אשר הוכרו אתר מורשת עולמית של אונסקו.

במוזיאון הארנובו שברחוב אלברטה (Alberta iela) עדיין אפשר לחוש את רוח התקופה הזו. ואז הגיע הכיבוש הסובייטי, ובכל אחת מהדירות האלגנטיות נדחסו יחדיו כמה משפחות. המבנים המהודרים הלכו והתפוררו וכמעט לא נותר זכר לזוהר שלהם. כיום בתי הארנובו שבו להיות אוצר נדל"ני, ומי מהם שעדיין לא שופץ מחכה לתורו.

אווירה שונה לגמרי מתגלה כאשר חוצים את פסי הרכבת מדרום לעיר העתיקה. לטגלה (Latgale), המוכר גם כרובע מוסקבה, הוא מרחב עירוני מחוספס שבתי העץ המתקלפים שלו הם ההפך הגמור ממבני הארנובו. כאן חיו בעבר המהגרים, אנשי העבודה ורבים מיהודי העיר. כאן גם נמצא השוק העירוני, שהוקם בתוך מבני האנגר עצומים בעלי גגות קמורים,

מימין למעלה, בכיוון השעון: אופניים תלויים כקישוט על חזית אחד הבתים; מלצרים במסעדת "שלושת השפים"; דמות החתול שעל ראש בניין גילדת הרווקים נהפכה לסמל של העיר העתיקה של ריגה; עיטור של אחד ממבני הארנובו ברחוב אלברטה

במושגים של עיר עתיקה המרכז העתיק של ריגה עונה על רוב הדריי-שות: רחובותיה העקלקלים מרוצפים באבנים שהתעגלו והוחלקו על ידי כל מי שעבר בהן במשך מאות שנים, בתיה מצטופפים זה ליד זה, ארבע או חמש קומות לגובה, שניים עד ארבעה חלונות לרוחב, צבועים בגוונים בהירים. כנסיותיה, זו מימי הביניים עם הכיפה העגולה שהייתה הגדולה ביותר בקרב המדינות הבלטיות, וזו בעלת הצריח המחוודד שהיה במשך כ-200 שנים מבנה העץ הגבוה באירופה, מציירות קו רקיע מושלם. בצדה האחד יש נהר עם גשרי אבן ובצדה האחר תעלת מים. אבל חומה - אין. פרנסיה המתקדמים של העיר החליטו באמצע המאה ה-19 שחומה היא דבר מיושן שכבר אין בו צורך, וכמו פסל אשר ניצוק לתוך תבנית - נותרה העיר העתיקה על כנה בתחום המקורי שלה.

ריגה תמיד הייתה פרקטית, ואין פלא. בירת לטביה נוסדה בתחילת המאה ה-13 על ידי סוחרים גרמנים, שעשו אותה לבסיס סחר ימי משגשג וחוליה מקשרת חשובה בין מערב אירופה למזרח ולרוסיה - תפקיד שהיא עדיין מרגישה שהיא ממלאת. הקהילה הגרמנית שמרה על מעמדה גם כאשר העיר היטלטלה על גלי ההיסטוריה, כשהיא עוברת מיד אחת לאחרת עד שלטביה וזתה לתקופת עצמאות קצרה ומתוקה של 20 שנים בין מלחמות העולם.

תחילה האביב, והעיר העתיקה מתכוננת לקיץ ולתיירים שהולכים ומגלים אותה. שפע של מסעדות מהוקצעות בעיצוב מינימליסטי מעיד על טרנד הקולינריה המתוחכם המציף את ריגה (המחירים כאן יקרים מדי למקומיים, מספרים צעירים המעדיפים לבלות בעיר החדשה), ובוטיקים מדגימים את מגמת האופנה המקומית השואפת להתחרות בלוק הסקנדי-נבי הטבעי אך העדכני.

אך כיכר אחת נותרת ברשמיותה. אולי משום שהיא זוכרת שמבניה נהרסו לגמרי בהפצצות כבדות בעת מלחמת העולם השנייה, כיכר העיר-רייה (Ratslaukums) רחבת הידיים אינה מתעסקת בבידור או בתי קפה. היא שומרת על ארשת פנים רצינית כשבצדה האחד מבני ממשל הבנויים בסגנון הסטליניסטי הכבד, ובכיוון הפתוח אל הנהר ניצבים על משמרתם הרובאים האדומים שלחמו בשורות הבולשביקים. מאחוריהם - המבנה האפור והקודר של מוזיאון המוקדש היום לשנות הכיבוש בידי ברית המועצות, הנמצא בשיפוצים ושוכן כרגע במשכן זמני, ששימש באופן אירוני את השגרירות האמריקנית בתקופה הסובייטית.

סגויי, בני נוער מחליקים על סקיטבורד, אוהבים חבוקים על ספסלים, אנשים מטיילים עם כלביהם וילדים רצים עם בלונים. השמש שוב זורחת וריגה מחכה לקיץ.

מעגל רביעי:
עירויות נופש וכפרי דייגים

למרבחה הפלא הים אינו מורגש בעיר שחייבת את ייסודה לנמל שלה. כדי לחוש את החוף הבלטי חייבים לצאת מהעיר. בתום נסיעה קצרה של כ־20 דקות כבר נמצאים ביורמולה (Jurmula). לרגע קשה להבין - האם זוהי עיירת נופש או חוף, מחוז או עיר? יורמולה היא ישות מיוחדת - עיר נופש היסטורית שאיגדה לתוכה את כפרי הדייגים, העירויות הקטנות ומקומות המרפא לאורך יותר מ־30 קילומטרים של חוף מפרץ ריגה. נסיעה בכביש החוף עוברת ברצף של אותם יישובים. מפעם לפעם נראה שלט ועליו ציור של דג, המרמז כי כאן מוכרים דגים טריים וכאלה שעושהו בחצר הבית. בירידה לכיוון הים בכפר רגאציימס (Ragaciems), הנמצא בקצה המערבי של המפרץ, רגע לפני שמגיעים אל לשון ארמה המזדקרת לתוך הים הבלטי, עומדות כמה בקתות דייגים מסורתיות. מי שלא יודע שהן כאן לא ימצא אותן.

ארבידס סטרופס עומד בסמוך אליהן ומביט במשקפת אל גלי הים שעל ליהם שוחים ברבורי בר. "אני מחפש את הצי שלנו של סירה אחת," הוא אומר וצוחק. הדיג הוא בדמו. בני משפחתו היו יורדי ים יותר מ־200 שנים - סבו היה דייג, אביו היה דייג וגם הוא היה דייג בצעירותו. אך ב־20 השנים האחרונות התמעטו הדגים וגם הדייגים. "הילדים, הנכדים - איש אינו יוצא עוד לים," אומר ארבידס. את הבקתה הראשונה בנה מתוך געגוע לאותם זמנים. באפלולית שבה שולט ריח העץ ורשתות הדיג הישנות, הוא מצביע על תמונה של אביו בלב חבורה של דייגים. לאחר שראו את מעשה ידיו של ארבידס הצטרפו אליו עוד כמה גברים מהכפר ובנו בקתות. עתה הם באים לכאן כדי להירגע ולהיזכר בשורשיהם.

מרחק קצר מהבקתה של ארבידס ברגאציימס נמצא עולם מים שונה לגמרי. הפארק הלאומי קמרי (Kemeris), אשר נוסד ב־1997, הוא סביבה טבעית של ביצת טחבים מוגבהת שנוצרה במרוצת אלפי שנים. טחבי כבולית

שבתוכם אוחסנו צפלינים גרמניים בזמן מלחמת העולם השנייה. השוק שופע תוצרת טרייה, אשר מוצאת את דרכה לשולחנות של מסעדות המטבח הלטבי החדש. "לפני 20 שנים הייתה כל התוצרת כאן מקומית," אומר קספרס ינסונס, השף של Muusu, אחת המסעדות האלה. "אולם היום רק עשרה אחוזים הם מתוצרת מקומית." עשרת האחוזים האלה ממלאים בחור דשי הקיץ את השוק בפירות יער עסיסיים, ירקות ומאות מיני פטריות, שהן בגדר אובססיה לאומית.

מעגל שלישי:
זיכרונות חקוקים בנוף העיר

שכונת ספיקרי (Spikeri) סומנה אף היא כמקום שמיועד לשימור ושרדו. מקבץ המבנים המסחריים מאכלס היום בוטיקים, בתי קפה ותיאטראות קטנים. בקיץ המקום רוחש פעילות, אך הגשם האביבי הדק מעניק לו אפוריות שמתאימה יותר למוזיאון הפתוח התחום בשערי ברול וגדר תיל. זהו מוזיאון הגטו והשוואה, המוקדש לתיאור גורלם של יהודי ריגה ולטביה שרק מעטים מהם ניצלו.

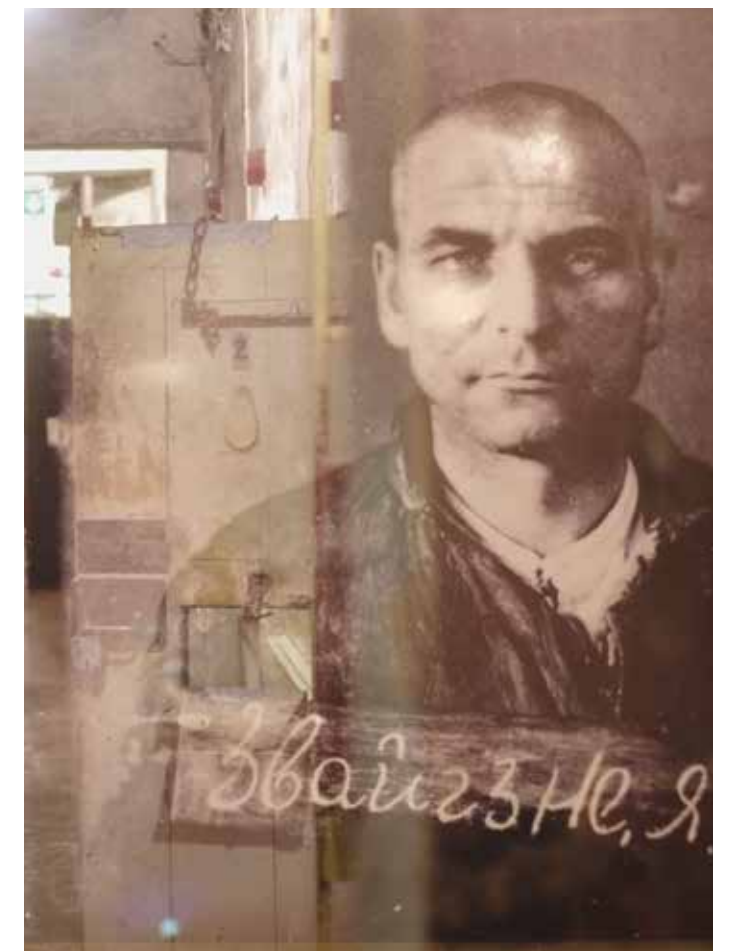
אזור הגטו עצמו נמצא כמה רחובות הלאה מכאן. נותרו כ־250 ממבני העץ של הגטו שנאטם באוקטובר 1941, כאשר הצטופפו בו כ־30,000 תושבים. מתוך 200 בתי הכנסת שהיו בריגה שרדו רק שלושה. אחד מהם, הנמצא בעיר העתיקה, הוא פנינת ארכיטקטונית של סגנון האר-נובו. ככל שגברו נקישות מגפי הצבא הסובייטי הודרוו הגרמנים להוציא את תושבי הגטו, בעוד לטבים מסייעים בדיהם. בלב אזור הגטו לשעבר ניצבת אנדרטה מצמררת למה שאירע כאן - שרידי בית הכנסת השרוף שבו נספו 300 יהודים ביולי 1941, כאשר לאומנים לטבים נעלו אותם במבנה והציתו אותו.

לטביה אינה מסתירה את עברה אך היא גם אינה שקועה בו. היא מפנה את מבטה קדימה בנחישות. צעיריה אופנתיים ושאתניים. בעיניהם מלחמת העולם השנייה היא היסטוריה. גם התקופה הסובייטית שייכת להוריהם וסביהם. אך הזיכרונות האלה טבועים בנוף העיר.

מעבר לנהר הדאוגבה (Daugava) ניצבת אנדרטת ניצחון סובייטית כבדת ראש שהוקמה בעת שברית המועצות נשמה את נשימותיה האחרונות. לרגלי הדמויות ההרואיות ועמוד הנושא חמישה כוכבים, כמספר שנות המלחמה שהתנהלה כאן, נפרש מרכז של פרחים לציון 70 שנים לניצחון על הנאצים, ובו בזמן לכיבוש הסובייטי. גם לאחר תום הטקסים הרשמיים מגיעים לכאן אזרחים חמורי סבר, רובם מבוגרים, ומניחים גבי עול ועוד גבעול. הם ודאי לא שכחו.

פניה הקשות של התקופה הזאת ניבטות מקירות מוזיאון הקג"ב השוכן בעברו השני של הנהר, בעיר החדשה. דלת הכניסה החורקת והמבואה האפלולית של המקום המוכר בכינוי "הבניין הפינתי" (The Corner House), כמו שאר המבנה הקודר, לא השתנו כמעט מאז שכן כאן המטה המרכזי של הצ'קה, המשטרה הסובייטית החשאית. בכניסה המצמררת מונפק למבקרים אישור המודפס על נייר אדום - כמו זה שהיו מקבלים אלה שנדרשו להגיע לכאן - מי מהם חוקרים ומי מהם שזומנו לתת עדות לחוקרים. הצמרמורת גוברת עם הירידה למרתפים ולתאי המאסר שבהם הוחזקו, הוצאו להורג או הוגלו עשרות אלפים שנחשבו אויבי המשטר.

באופן סמלי הצעידה ממוזיאון הקג"ב בחזרה לכיוון העיר העתיקה עוברת על פני אנדרטת החופש (Freedom Monument), שהוקמה בתקופת העצמאות קצרת הימים של לטביה לזכר הנופלים בשמה. בזמן השלטון הסובייטי היה אסור להתקהל סביב האנדרטה. המבט נמשך אל דמות אישה המניפה שלושה כוכבים זהובים. ממרום מעמדה היא צופה בתעלת המים המפרידה בין העיר העתיקה לחדשה, בין או לעכשיו. בפארק הפורח שלגדות התעלה החיים מתנהלים לגמרי עכשיו: תיירים מתגלגלים על

דגים ושאר מאכלים מעושנים מוצעים למכירה בדוכנים בשוק ולצדי הדרכים; בעמוד ממול: מימין למעלה, בכיוון השעון: דמותו של אסיר במחיאון הקג"ב על רקע צינוק במרתף (תמונה בחשיפה כפולה); נגינת פעמונים בקונצרט לכבוד יום האם בכנסיית סנט פטר; טלאי זהוב מוצג במחיאון הגטו והשוואה; טנק סמלי עשוי פרחים מונח לרגלי אנדרטת הניצחון הסובייטית לציון 70 שנים לסיים הקרבות בלטביה

כדאי לדעת

העיר, הים והיער

ריגה היא בסיס מצוין לטיולי יום, אך רצוי להעביר לילה או שניים מחוץ לעיר ולשאוף את האוויר הצח של היערות או של חוף הים, או של שניהם יחד.

יורמולה

עיר הקיט האלגנטית והאזור הסמוך לה מציעים עשרות קילומטרים של חוף וגם שמורות טבע. אפשרויות הלינה רבות, מבתי מלון גדולים כמו Baltic Beach Hotel שעל החוף המתפאר בספא הגדול ביותר באזור הבלטי, ועד למלונות בוטיק וצימרים. בעת השיטוט בעיר היכנסו למוזיאון העירוני כדי לספוג את האווירה ההיסטורית של עיירת הנופש Tirgonu iela 29 www.jurmala.lv אולם הקונצרטים Dzintari מציע אירועים קלאסיים וגם מופעי פופ Turaidas iela 1 www.dzintarukoncertzale.lv אפשר לקבל מידע על כל הפעילויות בפארק קמרי באתר www.daba.gov.lv/kemeri/eng

הכתבת והצלם היו אורחי לשכת התיירות של ריגה Live Riga ולשכת התיירות העירונית של יורמולה

ריגה
כדאי לטפס לצריח כנסיית סנט פיטר ולהשקיף על העיר העתיקה. בכנסייה מתקיימים קונצרטים שהכניסה לחלק מהם בחינם. Skarnu iela 19 peterbaznica.riga.lv

המוזיאונים שהזכרו בכתבה:
מוזיאון הארינובו Alberta ielu 1212 www.jugendstils.riga.lv/eng/muzejs
מוזיאון הכיבוש (כרגע במשכן זמני) Raina bulvaris 7
מוזיאון הקנ"ב Brivias iela 61 okupacijasmuzejs.lv
מוזיאון הגטו והשואה www.rgm.lv
נוסף על אלה ריגה גדושה במוזיאונים, חלק מהם קטנים, אחרים איזוטרניים, אבל דווקא בשל כך הם מעניינים. בקישור הבא תמצאו רשימה של כמה מהם: www.rigalatvia.net/museums

מבט על החוף הרחב של עיר הקיט יורמולה במפרץ ריגה; בעמוד משמאל, צילום עליון: הדייגים הולכים ומתמעטים אך בקתות הדיג הזו בכפר רגאציימס שומרת על המסורת; צילום תחתון: מיצג במוזיאון העירוני מוקדש להיסטוריה של עיירת הנופש

משוטטים ברחובות המוצלים בין וילות העץ, שומעים קונצרט באולם דוֹי־נטרי (Dzintari) ששופץ לאחרונה (התזמורת הפילהרמונית הישראלית בניצוח זובין מהטה תופיע בו באוגוסט) או נוהרים אל מופע רוק באמפי־תיאטרון המכיל אלפי מקומות, מתענגים על טיפולי ספא ומרפא או סתם שוכבים על רצועת החול הרחבה.

מי שרגיל לים התיכון ולמוזגו החם אולי יחשוב שהחוף הצפוני הזה חיזור ומנוכר, אך דווקא בכך טמון יופיו. הוא, כמו יורמולה, אינו מתחנן ודביק אלא מפגין שקט קריר ומאופק, שצריך לדעת כיצד ליהנות ממנו. ●

ב־1838. מבני הספא של קמרי שוממים היום, וכך גם מפלצת בטון עצומה ומתפוררת שנועדה להיות מלון מרפא על ידי הסובייטים בשנות השמונים, והם מחכים למשקיע שישלב למקום את זוהרו. "עדיין יש לנו את המים ואת הבוץ ואת הידע," אומרת אגנס בלדינה מהנהלת הפארק.

כטבען של עיירות קיט ומרפא, גם יורמולה - שאליה באים לנפוש זה כ־170 שנים, תחת משטרים שונים ובתקופות שלום ומלחמה - מחכה לעור־נת הקיץ. בינתיים היא מתנהלת לאטה. אפשר רק לתאר כיצד המוני מב־קרים מטיילים לאורך המדרחוב הנמתח במרכזה, יושבים בבתי הקפה,

זעירים הצטברו ויצרו על גבי סלע דולומיט שכבת כבול ספוגית המגיעה לעומק של שמונה מטרים ומשמשת מצע לשלל צמחייה. שביל עץ, שכל סטייה ומעידה ממנו עלולים להביא לשקיעה ואפילו טביעה בביצה, מקיף את הביצה ומוביל אל מגדל תצפית שממנו נגלה תצורה של צמחייה ירוקה ובריכות כחולות עד קצה האופק.

מי המרפא המפורסמים של יורמולה מקורם בגופרית הנוצרת בתוך ביצת הכבול. המים העשירים במינרלים מפעפעים במעיינות העיירה הסמוכה, קמרי, שבה נבנה הסנטוריום הראשון באזור על ידי הצאר הרוסי